

---

УДК 323.3

DOI: 10.31471/2304-7410-2018-6(50)-49-56

## ВІКНО В ЄВРОПУ: ФОРМАТ 16+1 ТА ПЕРСПЕКТИВА ДЛЯ УКРАЇНИ

**О. В. Дем'янчук**

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;  
76018, Івано-Франківськ, вул. Т. Шевченка, 57;  
тел. +38(097) 307-42-60; e-mail:olyademyanchuk@i.ua*

*У статті проаналізовано стан існуючого співробітництва та перспективи розвитку відносин КНР із державами Центральної та Східної Європи у форматі «16+1» в рамках формуючої геополітичної і гео-економічної систем, інтеграційних процесів у Євразії, які Китай створює навколо себе у вигляді Нового Шовкового шляху. Визначено основні шляхи та можливості співпраці України у форматі «16+1». Зроблено висновки та надано відповідні рекомендації.*

**Ключові слова:** *Китайська Народна Республіка, Європейський Союз, економіка, співробітництво, формат 16+1, Україна, «Один пояс, один шлях», саміт, зовнішня політика.*

Європейський Союз є важливим елементом сучасних міжнародних відносин, який не лише впливає на світову політику, а й формує її. Європейський Союз – це система демократичних цінностей, високих соціальних стандартів та економічного прогресу. Зовнішньоекономічні зв'язки Євросоюзу в сучасних умовах стали потужним засобом прискорення науково-технічного розвитку та інтенсифікації економіки. Тісне зовнішньоекономічне співробітництво ЄС з провідними країнами світу є одним з головних чинників розвитку світового господарства. Актуальність дослідження даного інтеграційного об'єднання з 28 країн Європи набуло особливої ваги в останні роки, адже багато країн перехідного періоду вбачають пріоритетним завданням для себе вступити до нього [4].

Європейський Союз та КНР є важливими партнерами у торгівлі. Станом на сьогоднішній день Китай посідає друге місце після США, як головний партнер у зовнішній торгівлі та економічних зв'язках. Не варто замовчувати і той факт, що ЄС прагне тісніше співпрацювати з Пекіном, проте водночас вимагає більше гарантій та зобов'язань. Це означає, що для демократичної Європи важливі елементи прозорості, чесності та дотримання всіх правил зовнішньої торгівлі.

У 2013 році на 16-му саміті ЄС-Китай було продовжено переговори щодо Інвестиційної угоди між Євросоюзом та Китайською Народною Республікою, де передбачалось поступову лібералізацію інвестування та усунення обмежень для інвесторів на ринок одне одного. Це дасть змогу

забезпечити відкрити та прозору правову базу для обох сторін. У свою чергу Пекін готовий здійснити реформи у економічному та фінансовому секторах [5].

Проте після прийняття Пекіном стратегії «Один пояс, один шлях» викликала так зване «занепокоєння» з боку ЄС. Оскільки, КНР планує відновити старі економічні зв'язки, а також налагодити нові, задля «розвитку як китайської, так і глобальної торгівлі». Як зазначалося раніше основними напрямками нового шовкового шляху: Китай – Центральна Азія – Росія – Європа (до Балтійського моря), Китай – Центральна та Західна Азія – Перська затока та Середземне море; Китай – Південно-Східна Азія – Південна Азія – Індійський океан. Європа є однією з цілей і в рамках Морського шовкового шляху: Південно-Китайське море – Індійський океан – Європа; інший напрямок пролягатиме через Південно-Китайське море до Тихоокеанського регіону – «Один пояс, один шлях» охопить 60 країн світу, на території яких проживає 63% населення всієї планети.

Майже на кожній міжнародній зустрічі китайські лідери запрошують партнерів долучитися до їхньої ініціативи. Новий шовковий шлях обіцяє багатомільярдні інвестиції та вихід на закриті раніше ринки всім своїм учасникам. На зустрічі голови Державної ради Китайської Народної Республіки Лі Кецяна з лідерами країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) було проголошено про намір КНР інвестувати в своїх партнерів. І за результатами зустрічі, яка відбулась наприкінці листопада 2017 року, всі країни-учасниці партнерства заявили про приєднання до ініціативи «Один пояс, один шлях».

Китайська сторона одразу заявила про те, що 16 країн ЦСЄ «зробили внесок не лише у власний розвиток, а й у розвиток Європейського Союзу». Взагалі КНР не приховує бажання повноцінно та масштабно вийти на ринок ЄС, членами якого є 11 країн-учасниць ініціативи «Один пояс, один шлях». Офіційний Пекін відкрито говорить, що країни ЦСЄ дадуть. Після останнього саміту лідерів Китаю та країн ЦСЄ офіційний Брюссель не робив гучних офіційних заяв. Проте Європейський Союз закликав країни-члени з обережністю ставитися до пропозицій Китаю та висловив занепокоєння тим, що «саміт може підірвати цілісність ЄС».

Євросоюз намагається обмежити доступ китайських товарів на свої ринки не лише гучними заявами та «занепокоєннями». Так на початку листопада 2017 року Європарламент на своєму засіданні прийняв нові правила розрахунку антидемпінгових мит для імпортованих товарів. Відтепер на розмір мита впливатимуть такі показники, як екологічний стан та дотримання правил техніки безпеки. Китай одразу виступив проти цих змін, звинувативши ЄС у порушенні норм СОТ. Правилами організації не передбачене урахування зазначених факторів при формуванні розмірів мит.

Проте, Китай наполягає на тому, що «Один пояс, один шлях» не зашкодить інтересам Європейського Союзу і принесе очевидні переваги всій світовій спільноті. Європейські експерти вже зараз наполягають на тому, що Євросоюз задля власного економічного розвитку має підтримувати китайську ініціативу. Особливо важливою є співпраця в технологічній сфері. Економісти Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) також вважають, що китайська ініціатива стане позитивним кроком та сприятиме розвитку не лише Європи, а й інших країн світу.

Схожу думку мають й експерти ООН, які заявили, що «ініціатива «Один пояс, один шлях» відповідає цілям ООН і сприятиме розвитку світової спільноти» змогу китайським товарам заповнити ринки Євросоюзу.

КНР хоче торгувати з усім світом і намагається досягати цього різними шляхами. Про вільну торгівлю зі Сполученими Штатами Америки йшлося під час візиту до Китаю президента Дональда Трампа. Можливість запровадження вільної торгівлі з Канадою обговорювалась під час візиту до КНР прем'єр-міністра Джастіна Трюдо.

Китай активно просуває зону вільної торгівлі з країнами Асоціації держав Південно-Східної Азії (Association of South East Asian Nations, ASEAN) і охоче запрошує їх до свого нового шовкового шляху.

В рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» КНР швидкими темпами розвиває інфраструктуру країн, територією яких проходять його торговельні шляхи. Так Китай інвестував і кошти, і матеріали, і робочу силу в будівництво залізничної дороги в Лаосі, яка поєднає північний регіон країни зі столицею – містом В'єт'ян. І вже у грудні 2017 року розпочне будівництво швидкісної залізничної дороги в Тайланді – з тайського міста Нонгкхай до В'єтнаму та Китаю.

Україна також стала частиною великого китайського плану. В жовтні цього року свій перший рейс здійснив вантажний потяг за маршрутом Урумчі (Китай) – Полтава. В КНР відразу заявили, що цей напрям буде використовуватися для поставок товарів у Європу. А вже на початку грудня 2017 року Україна та Китай підписали дорожню карту ініціативи «Один пояс, один шлях» [3].

Разом із тим, КНР протягом останнього десятиліття поступово збільшує інвестиції в країни Західної Європи. Так у 2010 році китайська автомобільна корпорація «Geely Automobile Holdings Limited» придбала шведського автовиробника «Volvo», а у 2011 китайська державна корпорація CITIC (China International Trust and Investment Corporation) придбала 30% французької енергетичної компанії GDF Suez. І це лише кілька прикладів з недалекого минулого.

У 2017 році стало відомо, що китайська компанія «Shenzhen Deren Electronic» придбала європейського виробника запчастин для автомобілів «Meta System». У свою чергу «Meta System» стала ексклюзивним

постачальником зарядних пристроїв для всієї лінійки нових електрокарів Mini Cooper BMW. Таким чином китайська компанія стане єдиним постачальником зарядних пристроїв для німецького автомобільного концерну. Не виключено, що Китай постачатиме устаткування й для інших серій електрокарів BMW [1].

КНР продовжує здійснювати кроки у напрямку створення умов для прогнозованого довготривалого власного зростання та розвитку на шляху перетворення Китаю на світового важковаговика. Це прагнення може мати значний успіх, оскільки офіційний Пекін володіє наявним фінансовим, промисловим, інтелектуальним, людським ресурсом, який в умовах постфінансової світової кризи та зниження темпів зростання світової економіки формує можливості та надає свободу маневру в умовах, що склалися.

Слід зауважити, що прагматизм, незалежність від зовнішніх впливів та пріоритет національних інтересів – визначна риса китайської дипломатії протягом багатьох десятиліть. Поряд з активізацією зовнішньополітичної діяльності КНР на глобальному рівні простежується інтенсифікація її участі у різноманітних регіональних форумах. Наразі Китай із двостороннього рівня взаємодії активно переходить до багатостороннього та існуючих механізмів взаємодії регіональної та глобальної спрямованості (ШОС, БРІКС, Форум «КНР-ЄС», співробітництво КНР з країнами Центральної і Східної Європи у форматі «16+1», очікуваний формат взаємодії «Китай плюс країни Північної Європи» («5+1»), між-регіональний форум «Зустрічі Європа-Азія» (АСЕМ) тощо). Це є характерною рисою китайської дипломатії у різних регіонах світу і має на меті забезпечити Китаю фактичне лідерство в глобальних масштабах.

З огляду на те, що сфера економічних інтересів Китаю розширюється, активно збільшується кількість встановлених партнерських відносин КНР з новими країнами, поглиблюється співпраця з традиційними партнерами, удосконалюється багатосторонній формат міждержавних відносин – усе це дозволяє Китаю реалізовувати власні інтереси в межах конкретних регіонів. КНР за останні шість років від часу створення формату взаємодії «16+1» приділяє значну увагу регіону Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), перетворюючись на геополітично важливого актора для нього. Водночас, співпраця між Китаєм і країнами ЦСЄ є важливою складовою досить великого і дієвого механізму співпраці КНР – ЄС.

Тому виникнення нового формату 16+1 має свою історію, оскільки після вступу країн ЦСЄ до ЄС у китайських експертних та владних колах сформувалося чітке розуміння того, що цей регіон є частиною Європи, а не пострадянського простору. Офіційний Пекін відмовився від ідеологічних претензій щодо колишніх країн «соцтабору» та розпочав пошук нових можливостей для власної економіки у цьому регіоні. Китай почав проявляти активний інтерес до ЦСЄ внаслідок усвідомлення

факту посилення ваги регіону на рівні ЄС. У 2012 р. Китаєм та країнами ЦСЄ ухвалено спільне рішення (за ініціативою китайської сторони) про започаткування формату співробітництва «16+1», яке було окреслено і представлено у виступі керівника китайського уряду «12 заходів Китаю з метою заохочення дружнього співробітництва з країнами ЦСЄ». Мотиви керівництва країн ЦСЄ також були і залишаються суто прагматичними та здебільшого визначаються економічними інтересами країн. До формату «16+1» залучені: Албанія, Боснія та Герцеговина, Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Македонія, Польща, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Хорватія, Чорногорія, Чехія і КНР. Китайське бачення регіону ЦСЄ охоплює 11 країн – «молодих» членів ЄС і 5 балканських держав, які прагнуть ними стати або отримали статус кандидатів у члени ЄС. Проте до цього переліку не увійшли Косово<sup>2</sup>, Австрія, Білорусь, Молдова, Україна, які за географічною приналежністю потенційно можуть розглядатися учасниками зазначеного формату.

Такий формат взаємодії сформувався після міжнародної фінансової кризи 2008р., у найбільш критичний для економік ЦСЄ момент. Це рішення також стало наслідком усвідомлення Пекіном важливості країн ЦСЄ як складової частини об'єднаної Європи. Цими кроками Китай розпочав трансформацію існуючого економічного і політичного простору, утверджуючи себе в ролі нового центру багатопольярного світу.

Водночас, новий формат взаємодії покликаний сприяти зростанню ефективності співробітництва КНР з Європейським Союзом. До того ж Пекін розраховує на покращення свого іміджу в Європі для подальшої економічної присутності. Китай наполегливо розвиває формат «16+1», запроваджує його інституалізацію, формує конкретну програму розвитку, в рамках якої створено спеціальну кредитну лінію на розвиток інфраструктури, передових технологій та екологічних проєктів, інвестиції, побудова транспортної мережі.

У 2018 році Євросоюз і Китай відзначили 15-ту річницю встановлення стратегічного партнерства. У грудні Пекін на честь цієї події опублікував нову «Білу книгу» про відносини з Європейським Союзом. Китай розглядає механізм співробітництва у форматі «16+1», як невід'ємну частину ініціативи «Один пояс, один шлях» і частку загальних відносин з Європою.

Співпраця на регіональному рівні є важливою складовою частиною співпраці у форматі «16+1». Протягом минулого року Китай і ЦСЄ активно сприяли обмінам і співпраці між регіонами і успішно провели четверту зустріч регіональних керівників Китаю і ЦСЄ. Між Китаєм і ЦСЄ вже встановлено понад 160 пар провінцій (областей)-побратимів і міст-побратимів.

У липні 2018 р. у Софії відбувся 7-й саміт голів урядів Китаю і 16 країн Центральної та Східної Європи. Під час заходу прем'єр Держради КНР Лі Кецянь підкреслив, що протягом шести років співробітництва

Китай і країни ЦСЄ дотримувалися концепції відкритості та взаємодії, рівноправності і консультацій, взаємної вигоди і обопільного виграшу.

За цей час товарообіг між Китаєм і 16 країнами ЦСЄ щорічно зростає в середньому на 6,5%, збільшившись з \$40 млрд. до майже \$70 млрд., а їхня частка в китайсько-європейській торгівлі підвищилася з 9,3% до 11%. Стабільно зростали двосторонні інвестиції: сукупні китайські інвестиції в країни ЦСЄ досягли \$10 млрд., а інвестиції 16 країн ЦСЄ в Китай перевищили \$1,4 млрд. Послідовно розвивалася інфраструктурна взаємопов'язаність: між Китаєм і Європою курсують майже 9 тис. вантажних експресів (експреси CR). Кількість китайських громадян, які відвідали країни ЦСЄ, збільшилася в 6 разів, обмін студентами наближається до 10 тис. чоловік на рік, а кількість туристів щорічно перевищує мільйон.

На саміті у Софії були укладені нові договори щодо інфраструктурного будівництва в Сербії, проекти у електроенергетиці: серед 9 найбільших теплоелектростанцій, які планують збудувати в регіоні, в 5 проєктах братиме участь Китай. Йдеться про одну станцію у Сербії та 4 у Боснії і Герцеговині. Фінансування йтиме від китайських державних банків. Загалом, за повідомленням місцевих ЗМІ, Китай закінчив формування інвестиційного фонду для проєктів в рамках механізму «16+1» у \$1 млрд.

Формат «16+1» має чітко визначені загальні орієнтири. Однак експерти зазначають, що Китай обрав вибірковий підхід, і до потреб кожної країни підходить диференційовано. За останні десять років КНР виступила як спонсор у регіональних інфраструктурних проєктах на 8.2 млрд. євро, водночас 90% таких проєктів зосереджувалися у Сербії, Угорщині і Румунії. Водночас міжнародні аналітики звертають увагу на те, що китайські інвестиції приносять більше практичної користі країнам Балкан, які не є членами ЄС і не мають широкого фінансування з його фондів.

На думку одного з європейських дипломатів, «ми не мусимо відмовлятися від партнерства з Китаєм, проте ми мусимо ввічливо, але наполегливо наполягати на наших умовах». Експерти наголошують, що заплановане зменшення фінансування для країн-членів ЄС з Центральної та Східної Європи, передбачене на період 2021-2027 рр., створить Китаю додаткові переваги як фактично головного інвестора у регіоні.

Тому можна зробити висновки, що у Китаю є певні стратегічні цілі, які полягають у наступному. По-перше, Китай розглядає країни ЦСЄ як майданчик для виходу на ринки заможніших країн Західної Європи. По-друге, шляхом зближення з країнами регіону Китай прагне лобювати свої інтереси на рівні ЄС та визначати порядок денний співробітництва між КНР та ЄС.

Незважаючи на те, що військово-політичне керівництво КНР рішуче виступає за єдину Європу, воно водночас допускає виникнення

---

«багатополярної Європи» як рішення для ЄС питань подолання власної внутрішньої економічної кризи та відновлення європейського статусу. Проте, у Пекіні існує упевненість, що сценарій розпаду чи будь-яких форм дезінтеграції ЄС не на користь китайській державі.

У рамках розвитку співпраці КНР з країнами-партнерами політичне керівництво Китаю проводить різноманітні зустрічі в рамках яких значну увагу приділяється планам реалізації спільних проектів у контексті ініціативи «Один пояс – один шлях». Зокрема, Пекін провів масштабний іміджевий захід з розвитку міжнародного співробітництва високого рівня 14-15 травня 2017 р. за участю глав держав та урядів 29 країн, розташованих вздовж Нового Шовкового шляху. Організаційні масштаби та фінансові затрати були співмірними з Самітом «Великої двадцятки», який КНР провела у вересні 2016 р. у м. Ханчжоу. Утім, для представників багатьох країн (делегації направили 100 держав, включно з українською урядовою делегацією) поїздка на форум була, швидше, першим реальним шансом познайомитися з баченням китайського керівництва та планів реалізації нового глобального проекту.

Слід також звернути увагу та відзначити тенденцію до активізації-практики проведення форумів, здебільшого економічного спрямування, з тематики Шовкового шляху за участю українських та іноземних експертних кіл за межами КНР. Зокрема, 27-28 січня 2017 р. у польському місті Жешув відбувся ювілейний X Форум «Європа-Україна», однією з тем якого під час панельної дискусії було питання Нового Шовкового шляху та шанси участі у його розбудові нашої країни та європейських держав.

Євросоюз все ще зі скепсисом оцінює ініціативу «Один пояс, один шлях». Водночас, не перешкоджає окремим країнам-членам (на форумі високого рівня у Пекіні були представлені Польща, Чехія, Угорщина, а також Іспанія, Італія, Греція) розвивати з КНР особливі відносини в рамках їх реалізації. Влада КНР намагається взаємодію з країнами-партнерами зробити більш ефективною. Але навіть у цих країн, які Китай особливо виділяє як своїх партнерів, немає єдиного бачення китайської ініціативи. Вони будують свої відносини з Пекіном, виходячи з власних інтересів, а не з загальноєвропейських. ЄС своєї остаточної позиції з цього приводу поки що не сформував, і вочевидь Україні це слід врахувати. Станом на червень 2017 р. згідно даних Мінкомерції КНР, документи про співпрацю в рамках «Один пояс, один шлях» з Китаєм підписали 13 із 16 країн ЦСЄ, які входять і співпрацюють у форматі «16+1».

### *Література*

1. Euronews. ЕС-Китай: ни легко, ни быстро [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ru.euronews.com/france-eu-china-talks>.

2. Euronews. ЕС-КНР: сотрудничество или сопротивление [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ru.euronews.com/ue-china-cooperation-or-resistance>.
3. Асоціація українсько-китайського співробітництва. Китай-ЦСЄ: підсумки року та перспективи України долучитися до «16+1» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.aucc.org.ua/kitay-tssye-pidsumki-roku-ta-perspektivi-ukrayini-doluchitsya-do-16-1/>.
4. Відбувається перший візит президента Китаю до ЄС [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en).
5. Фон Гайн М., Неділько Н. Саміт ЄС-Китай – зондування запланованих Пекіном реформ // Українська правда [Електронний ресурс]. Режим доступу: [www.pravda.com.ua](http://www.pravda.com.ua).

*Стаття надійшла до редакційної колегії 27.12.2018 р.  
Рекомендовано до друку д. іст. н., професором Цепендою І.Є.,  
д. політ. н., професором Лазаровичем М.В. (м. Тернопіль)*

## WINDOW TO EUROPE: 16+1 THE FUTURE FOR UKRAINE

**O. V. Demianchuk**

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;  
76018, Ivano-Frankivsk, st. Shevchenka, 57;  
tel. +38 (097) 307-42-60; e-mail: olyademyanchuk@i.ua*

*In article the condition of the existing cooperation and the prospect of development of the relations of the People's Republic of China with the states of Central and Eastern Europe in the 16 + 1 format within forming geopolitical and systems, integration processes in Eurasia which China creates around itself in the form of the New Silk way. The main ways and possibilities of cooperation of Ukraine in the 16 + 1 format are defined. Conclusions are drawn and the corresponding recommendations are made.*

**Key words:** *People's Republic of China, European Union, economy, cooperation, Ukraine, "One belt, one way", summit, foreign policy.*